

1. Короткий огляд чинного законодавства, що впливає на діяльність ЗМІ під час виборів

- *Закон України «Про вибори народних депутатів України» / редакція від 17.11.2011, № 4061-VI/.*

Цілком зрозуміло, що базовим законодавчим актом, який впливає на діяльність ЗМІ під час виборів є [Закон України «Про вибори народних депутатів»¹](#). В Україні вже стало традицією під кожні вибори приймати нове виборче законодавство. У 2012 році цієї традиції було знов дотримано. Нова редакція Закону про вибори народних депутатів, фактично, є новим законом, як концептуально, так і змістовно. Він вводить нові правила гри, починаючи від виборчої системи (повернення до змішаної, пропорційно-мажоритарної), до питань, пов'язаних із ЗМІ та журналістами. Наприклад, введено новий, законодавчо встановлений розподіл інформаційного забезпечення проведення виборів та агітації або можливість визнання голосування недійсним на дільниці через протиправне видалення з неї представника ЗМІ. Тому в цьому розділі ми зупинимося на загальних і найважливіших новелах і нормах Закону, а більш детальний і глибокий аналіз «правил гри» наведено у відповідних тематичних частинах даного посібника.

В першу чергу, журналістам і ЗМІ треба пам'ятати про те, що серед засад виборчого процесу Закон чітко передбачає **публічність і відкритість** (п. 4 ч. 2 [ст. 11 Закону](#)). Далі, цей принцип розкривається у [ст. 13 Закону](#), яка також, у ч. 1, закріплює, що підготовка і проведення виборів депутатів здійснюються публічно і відкрито. Після цього, у декількох частинах, стаття 13 деталізує гарантії щодо прозорості роботи виборчих комісій, встановлює головні обов'язки та гарантії для ЗМІ. Саме цю статтю можна назвати «журналістською», і представникам медіа її варто знати на пам'ять.

[Статті 63 – 67](#) Закону встановлюють правила інформаційного забезпечення виборів. Зокрема, вони передбачають його розподіл, із відповідними особливостями – на загальне інформаційне забезпечення та спеціальне. Найбільш цікава новела з цього переліку – це абсолютна відкритість виборчої документації, яка подається партіями і кандидатами-мажоритарниками до Центральної виборчої комісії для реєстрації. А це і декларації, і автобіографії, і документи про сплату грошової застави, у тому числі списки кандидатів від партії.

[Статті 68 – 74](#) Закону регулюють питання проведення передвиборної агітації, зокрема, форми і засоби, строки проведення агітації, порядок здійснення оплати, обмеження щодо агітації тощо. Серед новел цього розділу – нове визначення, що є політичною рекламою. Також, у порівнянні із попереднім законодавством виписано більше форм агітації. Як і раніше, є вимоги щодо попередньої оплати розміщення політичної реклами на телебаченні, радіо і у друкованих виданнях. Інтернет у багатьох місцях «випадає» з регулювання.

[Статті 108 – 114](#) встановлюють порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу виборів депутатів. Головною новелою цього розділу є те, що він не передбачає оскарження діянь ЗМІ та журналістів. У цьому виборчому процесі пред'являти претензії до медіа можна тільки у судовому порядку.

- [Закон України «Про рекламу» / № 270/96-ВР від 3 липня 1996 року²](#)

Передбачає спеціальні квоти щодо площ та ефірного часу, які може бути відведено для розміщення передвиборної агітації. Для телебачення і радіо – впродовж виборчого процесу – це не більше 20 відсотків фактичного обсягу мовлення протягом **астрономічної доби** телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. А протягом кожної **астрономічної години**

¹ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/parao1#o1>

² <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>

частка реклами фактичного мовлення не повинна перевищувати 25 відсотків (ст. 13 Закону). Для друкованих ЗМІ закон передбачає, що площа, відведена на політичну рекламу впродовж виборчого процесу в друкованих засобах масової інформації, у тому числі рекламних, не може перевищувати 20 відсотків обсягу друкованої площі кожного номера видання чи додатка до нього. Це обмеження не поширюється на друковані засоби масової інформації, засновниками яких є політичні партії (ст. 14).

- [Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» /№ 539/97-ВР від 23 вересня 1997 року/.](#)³

На цей закон посилається в ч. 4 ст. 68 на Закон України «Про вибори народних депутатів України». Зазначена норма, зокрема, встановлює, що не є агітацією офіційні повідомлення в період виборчого процесу про дії кандидатів у депутати, які є посадовими особами органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України та законами України, і підготовлені у порядку, передбаченому Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації». Такі офіційні повідомлення не повинні містити коментарів агітаційного характеру, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій про дії зазначених осіб як кандидатів у депутати. Якщо ж розглянемо визначення зі ст. 1 цього закону, то побачимо, що «*порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування – розклад, обсяг, форми і методи оприлюднення відомостей про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в межах, визначених цим Законом квот часу, газетних (журнальних) площ та виділених коштів*». Крім того, зазначений закон в ст. 21 чітко передбачає, що діяльність місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування висвітлюється в друкованих засобах масової інформації регіональної та місцевої сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між цими органами і редакціями зазначених друкованих засобів масової інформації. Отже, чинний виборчий закон чітко обмежив сферу таких офіційних повідомлень, які не вважаються агітацією, прив'язавши такий виняток до наявності угод між ЗМІ і органом влади і виділенням бюджетних коштів.

- [Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» /№ 540/97-ВР від 23 вересня 1997 року/.](#)⁴

Зазначений закон, також, має певне відношення до виборчого процесу. Зокрема, в ч. 4 ст. 17 він передбачає: «*У разі розгляду судом спору щодо завданої моральної (немайнової) шкоди між журналістом або засобом масової інформації як відповідачем та політичною партією, виборчим блоком, посадовою особою (посадовими особами) як позивачем суд вправі призначити компенсацію моральної (немайнової) шкоди лише за наявності умислу журналіста чи службових осіб засобу масової інформації*».

[Постанова Верховної Ради України «Про забезпечення безперешкодної діяльності засобів масової інформації у передвиборний період 2012 року» /№ 4387-VI від 9 лютого 2012 року/.](#)⁵

³ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>

⁴ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>

⁵ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4387-17>



ПОСТАНОВА
Верховної Ради України

Про забезпечення безперешкодної діяльності засобів масової інформації у передвиборний період 2012 року

Виходячи з необхідності безумовного забезпечення конституційних гарантій на свободу слова в Україні, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, створення належних умов для творчої діяльності журналістів, забезпечення плюралізму думок у матеріалах друкованих та електронних засобів масової інформації, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у висвітленні виборчої кампанії з виборів народних депутатів України у 2012 році, а також недопущення припинення діяльності засобів масової інформації інакше як за рішенням їх засновника (співзасновників) або суду, Верховна Рада України постановляє:

1. Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо припинення перевірок відповідними службами органів виконавчої влади і державними установами засобів масової інформації на період проведення виборчої кампанії з виборів народних депутатів України.
2. Рекомендувати Державній податковій службі України відмінити графіки перевірок засобів масової інформації на період виборчої кампанії з виборів народних депутатів України.
3. Рекомендувати Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення відмінити графіки перевірок телерадіоорганізацій на період виборчої кампанії з виборів народних депутатів України.
4. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради України В.ЛИТВИН

Період виборчої кампанії згідно зі [ст. 11 Закону](#) України «Про вибори народних депутатів України» та відповідною Постановою Центральної виборчої комісії України починається з **30 липня 2012 року (початок висування кандидатів)** і закінчується з припиненням повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.